

Sygn. akt VI ACa 1389/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 kwietnia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący - Sędzia SA – Urszula Wiercińska

Sędzia SA – Małgorzata Kuracka

Sędzia SA – Agata Wolkenberg (spr.)

Protokolant: – sekr. sądowy Mariola Frąckiewicz

po rozpoznaniu w dniu 19 kwietnia 2013 r. w Warszawie

na rozprawie sprawy z powództwa Miasta (...) W.

przeciwko M. M. (1), M. M. (2)

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

na skutek apelacji pozwanej M. M. (1)

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 22 marca 2012 r.

sygn. akt XXV C 1641/10

I. oddała apelację;

II. zasądza od M. M. (1) na rzecz Miasta (...) W. kwotę 2700 zł (dwa tysiące siedemset złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt VI ACa 1389/12

UZASADNIENIE

Powód Miasto (...) W. wniósł o uznanie za bezskuteczną w stosunku do niego umowy darowizny, stanowiącego odrębną nieruchomość lokalu mieszkalnego nr (...) w domu nr (...) przy ul. (...) w W., dla którego prowadzona jest księga wieczysta (...), zawartej dnia 26 lutego 2010r. w formie aktu notarialnego za numerem repertorium A- (...), pomiędzy pozwanymi M. M. (1) i M. M. (2) a dłużniczką A. M. (1) z pokrzywdzeniem powoda, któremu przysługuje wierzytelność w stosunku do A. M. (1) w łącznej wysokości 113.109,52 zł z ustawowymi odsetkami i kosztami procesu ustalona: ugodą sądową zawartą w dniu 26.03.2004r. przed Sądem Okręgowym w Warszawie w sprawie sygn. akt IV C 1429/03 w wysokości 46837,23 zł; wyrokiem zaocznym z 12.04.2006r. Sądu Rejonowego dla Warszawy Ż. w W., sygn. akt II C 335/06 w wysokości 25294,21 zł; nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym z dnia 20.11.2007r. wydanym przez Sąd Rejonowy dla Warszawy Żoliborza w Warszawie, sygn. akt I Nc 2498/07 w wysokości 40.978zł .

Pozwani wnosili o oddalenie powództwa.

Sąd Okręgowy w Warszawie wyrokiem z 22.03.2012r. uznał za bezskuteczną w stosunku do powoda Miasta (...) W. umowę darowizny, stanowiącego odrębną nieruchomość lokalu mieszkalnego nr (...) w domu nr (...) przy ul. (...) w W., dla którego prowadzona jest księga wieczysta (...), zawartą dnia 26.02.2010r. pomiędzy A. M. a M. M. (1) i M. M. (2) w Kancelarii Notarialnej w W. przy ul. (...) za numerem repertorium A- (...) - w celu zaspokojenia wierzytelności powoda wynikających z ugody sądowej zawartej w dniu 26.03.2004r. przed Sądem Okręgowym w Warszawie, w sprawie sygn. akt IV C 1429/03 oraz z orzeczeń wydanych przez Sąd Rejonowy dla Warszawy Żoliborza w Warszawie : wyroku zaocznego z 12.04.2006r. w sprawie sygn. akt II C 335/06 i nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym z dnia 20.11.2007r., sygn. akt I Nc 2498/07; Sąd ten również orzekł o kosztach procesu.

Rozstrzygnięcie to zapadło na podstawie następujących ustaleń i rozważań.

Umową darowizny z dnia 26.02.2010r. zawartą w formie aktu notarialnego, A. M. (1) (dłużniczka powoda) darowała swoim dzieciom M. M. (1) i M. M. (2) w udziałach po 1/2 części, lokal mieszkalny nr (...) położony w W. przy ul. (...) o pow. 72,3 m⁽²⁾, stanowiący odrębną nieruchomość, dla którego prowadzona jest księga wieczysta (...). Dłużniczka nadal mieszka w tym lokalu i nie ma innego mieszkania. Powód jest wierzycielem A. M. na podstawie tytułów wykonawczych: ugody sądowej zawartej przed Sądem Okręgowym w Warszawie w dniu 26.03.2004r., w której A. M. zobowiązała się do zapłaty na rzecz powoda 59.714,16 zł tytułem nieopłaconego czynszu za lokal użytkowy przy ul. (...) w W. i odsetek ustawowych; wyroku zaocznego z 12.04.2006r. Sądu Rejonowego dla Warszawy Żoliborza w sprawie II C 335/06, nakazującego A. M. opróżnienie lokalu użytkowego i zasądzającego na rzecz Miasta kwotę 25.294,21 zł oraz kwotę 4.350,60 tytułem zwrotu kosztów procesu; nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym wydanego przez Sąd Rejonowy dla Warszawy Żoliborza w dniu 20.11.2007r., sygn. akt II Nc 2498/07 na kwotę 40.978,08 zł i 2.913 zł tytułem kosztów procesu. Dłużniczka uregulowała część zadłużenia z ugody sądowej i uległo ono zmniejszeniu do 46.837,23 zł. Należności z pozostałych tytułów nie zostały uregulowane. W części dotyczącej należności głównej, zadłużenie A. M. (1) wynosi 113.109,52 zł na dzień 21.06.2010r.

Powód kilkakrotnie wszczynał postępowania egzekucyjne w stosunku do dłużniczki: w dniu 7.01.2005r. skierował do komornika wniosek o wszczęcie postępowania w celu wyegzekwowania należności pieniężnych określonych ugodą sądową z dnia 26.03.2004r. (XVII KM 167/05). W tym postępowaniu dłużniczka nie spełniła świadczenia, a komornik pismem z dnia 10.12.2005r. powiadomił powoda w trybie art. 763 kpc, że druga licytacja lokalu mieszkalnego nr (...) przy ul. (...) w W. okazała się bezskuteczna z uwagi na brak licytantów. Licytacja tego mieszkania była prowadzona na wniosek innych wierzycieli a powód nie przyłączył się do postępowań egzekucyjnych z tej nieruchomości. W tym samym piśmie komornik poinformował powoda, że dłużniczka jest właścicielką nieruchomości położonych w K. i że innego majątku należącego do dłużnika, z którego można prowadzić egzekucję, nie udało się ustalić. W tej sytuacji, powód złożył wniosek o przekazanie sprawy Komornikowi przy Sądzie Rejonowym w Płońsku, który dalej prowadził postępowanie egzekucyjne pod sygn. KM 376/06. W toczącej się w Sądzie Rejonowym w Pułtusk w sprawie I Co 255/05 Komornik wskazał, że wszystkie wierzytelności objęte egzekucją z nieruchomości w K., poza wierzytelnością powoda, zostały spłacone. W spłacie zadłużenia pomagał dłużnicze małż. Postępowanie egzekucyjne w sprawie KM 376/06 zostało zakończone postanowieniem z 2.10.2008r. o umorzeniu na podstawie art. 823 kpc gdyż wierzyciel w ciągu roku nie dokonał czynności potrzebnych do dalszego jego prowadzenia, nie złożył wniosku o dokonanie opisu i oszacowania zajętej nieruchomości. Nieruchomości położone w K. stanowiły działki: o powierzchni 0,10 ha oraz oznaczone jako las, działki o pow. 0,12 ha i 0,06 ha.

Na podstawie wyroku zaocznego z 12.04.2006r. toczyło się postępowanie egzekucyjne w sprawie III KM 1404/06, przy czym odnośnie świadczeń pieniężnych, postanowieniem z 31.08.2006r. zostało ono zawieszona na wniosek powoda, który uzasadniał go potrzebą ustalenia składników mienia oraz praw majątkowych dłużnika, a następnie postanowieniem z 4.12.2006r. sprawę przekazano Komornikowi sądowemu przy Sądzie Rejonowym w Płońsku (KM 362/07). W dniu 11.02.2010r. postępowanie to zostało umorzone na podstawie art. 823 kpc wobec braku wniosku wierzyciela o dokonanie opisu i oszacowania nieruchomości.

W dniu 9.10.2008r. powód złożył wniosek o wszczęcie postępowania egzekucyjnego na podstawie nakazu zapłaty z 20.11.2007r. w sprawie II Nc 2498/07, wniosek ten jednak został zwrócony z uwagi na niezuzpełnienie jego braków formalnych.

W 2008r i 2009r. dłużniczka zwracała się do wierzyciela o rozłożenie na raty należności głównej i umorzenie odsetek jednakże powód nie wyraził na to zgody. We wrześniu 2010r. powód ponownie złożył wniosek do Komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym dla Warszawy Żoliborza o wszczęcie postępowania egzekucyjnego na podstawie wszystkich trzech tytułów wykonawczych z wszelkich dostępnych składników majątkowych dłużniczki, niemniej i to postępowanie okazało się bezskuteczne, w jego toku nie wyegzekwowano żadnej należności na rzecz powoda (KM 1474/10). W trakcie tego postępowania Komornik powiadomił wierzyciela o dokonaniu przez dłużniczkę darowizny.

W dacie zawarcia zaskarżonej umowy, dłużniczka była właścicielką nieruchomości w K.. W 2010r. jednak, nieruchomości zabudowane dwoma domami letniskowymi i domem mieszkalnym darowała również pozwanym, pozostając właścicielką jedynie części niezabudowanego gruntu o pow. 100 m².

Jak ustalił ponadto Sąd Okręgowy dłużniczka A. M. pracuje jako księgowa w Centrum Handlowym (...) sp. z oo i jej zarobki netto wynoszą 1200 zł.

Przytaczając treść art. 527 § 1 kc, Sąd Okręgowy stwierdził również, że w sprawie niniejszej zastosowanie ma art. 528 kc. Pozwani nabyli nieruchomość bezpłatnie a zatem do uznania umowy za bezskuteczną nie jest istotne, czy wiedzieli czy też, przy zachowaniu należytej staranności, mogli dowiedzieć się, że ich matka działała ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela. W ocenie Sądu I instancji, darowizna nieruchomości została dokonana przez dłużniczkę z pokrzywdzeniem powoda jako wierzyciela, gdyż na skutek tej czynności stała się ona niewypłacalna w wyższym stopniu niż była przed jej dokonaniem. Niewypłacalność, to zgodnie z art. 527 § 2 kc, aktualny w chwili orzekania, brak możliwości wywiązania się z zobowiązań finansowych. Stan ten, w przypadku A. M., istniał w chwili wniesienia pozwu i zamknięcia rozprawy, o czym, zdaniem Sądu Okręgowego, świadczy bezskuteczność postępowania egzekucyjnego w sprawie KM 1474/2010. Z kolei pokrzywdzenie wierzyciela bada się według stanu z chwili zaskarżenia czynności a nie jej dokonania. Zdaniem Sądu I instancji, dłużniczka, dokonując darowizny mieszkania na rzecz swoich dzieci, działała ze świadomością pokrzywdzenia powoda.

Sąd zwrócił ponadto uwagę, że zeznania A. M., w części w jakiej wskazywała na możliwość zaspokojenia roszczeń powoda z nieruchomości w K., są sprzeczne z jej wnioskami z 17.11.2008r., 24.02.2009r. i 9.11.2009r. o rozłożenie na raty należności głównej i o umorzenie odsetek, w których wskazywała na brak majątku do spieniężenia i na deklarowaną pomoc męża przy spłacie.

W piśmie z 9.11.2009r. skierowanym do Skarbnika (...) W., dłużniczka przyznawała ponadto, że jej zadłużenie wobec powoda wynosi 113109,52 zł plus odsetki, co zdaniem Sądu świadczy o tym, że miała pełną wiedzę o istnieniu swoich długów wobec powoda zaś dokonana w dniu 26.02.2010r. darowizna mieszkania, w którym nadal zresztą mieszka, skutkowałą usunięciem najważniejszego składnika z jej majątku bez uzyskania jakiegokolwiek ekwiwalentu. Okoliczności te świadczą jednoznacznie, że dokonując darowizny lokalu mieszkalnego na rzecz swoich dzieci, A. M. miała świadomość pokrzywdzenia powoda jako wierzyciela, a zatem spełnione zostały przesłanki z art. 527 kc.

Apelację od powyższego wyroku złożyła pozwana M. M. (1), która zaskarżyła go w całości, zarzucając:

- naruszenie art. 233§ 1 kpc poprzez dowolną ocenę zebranego w sprawie materiału dowodowego a w konsekwencji sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zebranego materiału poprzez przyjęcie, że dokonując darowizny nieruchomości A. M. (1) stała się niewypłacalna w stopniu wyższym, co w konsekwencji uniemożliwiło egzekucję należności powoda;
- naruszenie art. 316§ 1 kpc poprzez oparcie rozstrzygnięcia na faktach niemających odzwierciedlenia w materiale dowodowym a mianowicie okoliczności działania przez A. M. ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela zwiększając

swoją niewypłacalność, w sytuacji gdy nieruchomości stanowiące jej majątek, w sposób znacznie przewyższający zaspokajały wierzytelność powoda;

- naruszenie art. 328 § 2 kpc poprzez brak logicznego uzasadnienia odmowy przyznania wiarygodności zeznaniom świadka A. M. w zakresie w jakim świadek wskazywał stan majątku w dacie darowizny pozwalający zaspokoić roszczenie powoda w całości.

Powołując te zarzuty skarżąca wносиła o zmianę wyroku poprzez oddalenie powództwa ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu.

Powód wnosił o oddalenie apelacji pozwanej.

Apelacja pozwanego M. M. została odrzucona postanowieniem z 21.05.2012r.

Sąd Apelacyjny, zważył co następuje:

Apelacja pozwanej nie jest uzasadniona. Wbrew jej zarzutom, Sąd Okręgowy dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych, które Sąd Apelacyjny przyjmuje za własne, i w granicach wskazanych w art. 233§ 1 kpc, prawidłowo ocenił zgromadzony w sprawie materiał dowodowy. Apelacja nie zawiera argumentów mogących ustalenia te i ocenę skutecznie podważyć, jedynie polemizuje z dokonaną przez Sąd I instancji oceną stanu pokrzywdzenia powoda poprzez zwiększenie niewypłacalności dłużniczki na skutek zaskarżonej czynności prawnej oraz kwestionuje przyjęcie działania przez dłużniczkę ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela.

Stosownie do art. 527 § 2 kc, czynność prawna dłużnika jest dokonana z pokrzywdzeniem wierzycieli, jeśli wskutek jej dokonania dłużnik stał się niewypłacalny albo pogłębił swoją niewypłacalność, tj. stał się niewypłacalny w wyższym stopniu niż był przed dokonaniem czynności. Pokrzywdzenie powstaje na skutek takiego działania dłużnika odnośnie jego majątku, które powoduje niemożność lub utrudnienie albo nawet jedynie opóźnienie zaspokojenia wierzyciela. Niewypłacalność jest okolicznością faktyczną a pokrzywdzenie oceną prawną jej wpływu na sytuację wierzyciela. Podkreślić należy, że niewypłacalność dłużnika nie musi być całkowita ale powinna istnieć w chwili wniesienia powództwa o uznanie czynności za bezskuteczną oraz w chwili orzekania. Istotne jest tutaj bowiem, aby stan niewypłacalności dłużnika miał miejsce wówczas, gdy wierzyciel zażądał spełnienia świadczenia pieniężnego. Bez znaczenia pozostaje natomiast okoliczność, czy stan niewypłacalności dłużnika istniał w dacie dokonania zaskarżonej czynności. W okolicznościach sprawy niniejszej nie budzi wątpliwości, że niewypłacalność dłużniczki w obu wskazanych momentach oceniona została przez Sąd Okręgowy prawidłowo. Zarówno w dniu wniesienia pozwu (30.12.2010r.), jak i w chwili orzekania, stan majątku dłużniczki, nie pozwalał na zaspokojenie powoda, egzekucja komornicza okazała się bezskuteczna, w tych datach dłużniczka nie była już także właścicielką dwóch bardziej wartościowych, zabudowanych działek w K., darowanych dzieciom w 2010r., kilka miesięcy po dokonaniu zaskarżonej czynności (zeznania św. A. M. k. 114). Na skutek darowizny lokalu mieszkalnego doszło więc do znaczącego pomniejszenia majątku A. M., a przynajmniej ograniczenia jej wypłacalności i zmniejszenia szans na zaspokojenie powoda. Na marginesie wskazać jedynie należy, że w orzecznictwie przyjmuje się, że dłużnik staje się niewypłacalny w większym stopniu i tym samym przesłanka z art. 527 § 2 kc jest spełniona również wtedy, gdy co prawda zaspokojenie można uzyskać ale z dodatkowym, znacznym nakładem kosztów, czasu i ryzyka (por. wyrok SN z 28.11.2001r., IV CKN 525/00, Biul. SN 2002/5/11). Zgodnie z ugruntowanym już poglądem, pokrzywdzenie powstaje bowiem na skutek takiego stanu majątku dłużnika, który powoduje nie tylko niemożność ale również utrudnienie lub odroczenie zaspokojenia wierzyciela (por. wyrok SN z 22.03.2001r., V CKN 280/00, LEX nr 52793 oraz wyrok SN z 5.03.2008r., V CSK 471/2007, wyrok SN z 14.02.2008r., II CSK 503/07, LEX nr 496375).

Dłużnik działa ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela, gdy zdaje sobie sprawę, że w następstwie dokonanej czynności ucierpi materialny interes wierzyciela, co ma miejsce zazwyczaj poprzez wyzbycie się całości lub części majątku nadającego się do egzekucji (por. wyrok SN z 29.05.2007r., V CSK 77/07, LEX nr 611445). Co istotne, pokrzywdzenie wierzyciela, nie musi być zamiarem dłużnika, wystarczy gdy będzie on obejmował swoją świadomością, że dokonana przez niego czynność może spowodować niemożność zaspokojenia wierzyciela. Świadomość ta nie

musi być wynikiem stanu niewypłacalności dłużnika w chwili dokonania czynności. Wystarczy, żeby dłużnik takie pokrzywdzenie przewidywał w granicach ewentualności. Taką świadomość, dłużniczka A. M., w dacie dokonywania czynności prawnej darowizny lokalu mieszkalnego, niewątpliwie miała. Kwestionując tę okoliczność, apelacja pomija, że majątek dłużniczki w postaci trzech działek położonych w K. był przedmiotem egzekucji komorniczej z wniosku innych wierzycieli. Nieruchomość ta była obciążona hipoteką (k. 98). Powód, jak twierdzi, w tej sytuacji nie przyłączył się do toczącej się już egzekucji z powodu przeświadczenia o niskiej wartości majątku egzekwowanego zaś pozwani twierdzenia przeciwnego nie udowodnili. Zeznania św. A. M. (k.115), w których wyraziła ona jedynie swoje przypuszczenia i subiektywną ocenę co do wartości działek (ok. 500.000 zł) nie mogą być uznane za wiarygodny dowód na okoliczność, że pozostały majątek dłużniczki poza lokalem mieszkalnym, pozwalał na zaspokojenie powoda. Zaakceptować należy poza tym argumentację powoda, że skoro do nieruchomości w K. rościli pretensje również inni wierzyciele i była ona obciążona hipoteką, to tego rodzaju składnik majątku mógł nie wystarczyć na zaspokojenie, a co za tym idzie, powód miał uzasadnione podstawy aby nie być egzekucją z tej nieruchomości zainteresowanym. Prowadzenie egzekucji z tej nieruchomości, w każdym bądź razie, nie gwarantowało sukcesu finansowego, byłoby co najmniej utrudnione i kosztowne, a ewentualne zaspokojenie, na pewno odwleczone w czasie. Jak wynika z zeznań samej dłużniczki, wiarygodności innych wierzycieli zostały zaspokojone w zasadzie przez męża dłużniczki (zeznania św. A. M., k. 114) a postępowanie egzekucyjne ostatecznie umorzono. Nie bez znaczenia dla oceny świadomości dłużniczki co do działania z pokrzywdzeniem wierzyciela, jest również i ta okoliczność, że dłużniczka niewątpliwie wiedziała o ciąży na niej zobowiązaniach i ich wymagalności, jak również o toczących się przeciwko niej postępowaniach egzekucyjnych i próbach wyegzekwowania wiarygodności, podejmowanych przez różnych wierzycieli, w tym także powoda. Już sama świadomość ciąży na dłużniku zobowiązań i ich wymagalności zasadniczo przesądza o świadomości dłużnika co do działania z pokrzywdzeniem wierzyciela skoro dla oceny działań dłużnika w tym zakresie nie jest istotny zamiar pokrzywdzenia wierzyciela lecz wystarcza świadomość dłużnika, że dokonana przez niego czynność może spowodować dla ogółu wierzycieli niemożność zaspokojenia, i że nie musi być ona wynikiem wyłącznie stanu niewypłacalności. Tego rodzaju wiedza dłużniczki powinna być przy tej ocenie uwzględniona tym bardziej, gdy się zważy, że sama dłużniczka, w swoich pismach i wnioskach skierowanych do powoda, powołanych również przez Sąd I instancji, wyraźnie twierdziła, że nie ma majątku nadającego się do spieniężenia, pozostaje na utrzymaniu męża i jednocześnie potwierdza istnienie długu wobec powoda we wskazanej w pozwie wysokości (np. pismo z 17.11.2008r., k. 31). W tej sytuacji również, twierdzenia apelacji jakoby powód mógł zaspokoić się z innego majątku dłużniczki są niewiarygodne i pozostają w sprzeczności choćby z treścią wskazanego wcześniej pisma dłużniczki, w którym zapewniała, że majątku nie ma.

Mając powyższe okoliczności na uwadze, uznając apelację za bezzasadną, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 kpc orzekł jak na wstępie. O kosztach postępowania apelacyjnego rozstrzygnięto stosownie do wyniku procesu na podstawie art. 98§ 1 i 3 kpc w zw. z § 6 pkt 6) i § 12 ust. 1 pkt 2) rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28.09.202r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych... (Dz. U. Nr 163 ze zm.).